

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1978/79: 18

med anledning av motioner om visså sjukpenningfrågor

Motionerna

I motionen 1978/79:223 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen uttalar att åldersgränsen 16 år bör slopas i lagen om allmän försäkring vad gäller rätt till sjukpenning och att all inkomst av arbete räknas som sjukpenninggrundande inkomst samt hemställer hos regeringen om förslag härom.

I motionen 1978/79:707 av Thorsten Larsson (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att utredningen för översyn av sjukpenningförsäkringen ges i uppdrag att pröva ett rättvist karenssdagssystem i enlighet med det i motionen anförda.

I motionen 1978/79:708 av Sven-Erik Nordin m. fl. (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande utredning av egenföretagarnas ställning i sjukpenningssystemet.

I motionen 1978/79:874 av Ove Karlsson m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att sjukpenningkommittén gör en översyn av reglerna för sjukersättning till personer som uppstår fosterlega.

I motionen 1978/79:880 av Evert Svensson m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa att motionen överlämnas till sjukpenningkommittén med begäran om förslag att höja dels sjukpenningen för hemmaka, dels garantibeloppet inom föräldraförsäkringen.

Motionen 880 behandlas i detta betänkande endast såvitt avser yrkandet om höjd sjukpenning för hemmaka. Yrkandet om höjning av garantibeloppet inom föräldraförsäkringen behandlar utskottet i anslutning till propositionen 1978/79:168 om föräldrautbildning och förbättringar av föräldraförsäkringen m. m.

I motionen 1978/79:1223 av förste vice talmannen Torsten Bengtson (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär utredning om förenklat system för utbetalning av bidrag och ersättningar.

I motionen 1978/79:1242 av Martin Olsson (c) och Ulla Ekelund (c) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till ändring av lagen om allmän försäkring innebärande att arbetsgivare vid arbetsgivarinträde endast får uppbära arbetstagaren tillkommande sjukpenning, i den mån denna icke överstiger den utbetalda sjuklönen.

I motionen 1978/79:1628 av Anna Eliasson m. fl. (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att diabetiker skall kompenseras för sitt inkomstbortfall i samband med sjukhusbesök för diabeteskontroll m. m. i enlighet med vad som anförts i motionen 1978/79:1627.

I motionen 1978/79:1657 av Erik Hovhammar m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till differentierade sjukförsäkringsavgifter i enlighet med vad som anförts i motionen 1978/79:1654.

I motionen 1978/79:1798 av Nils Carlshamre (m) hemställs att riksdagen antar följande förslag till ändring av 3 kap. 3 § lagen om allmän försäkring:

Nuvarande lydelse

Motionärens förslag

3 kap.

3 §

Försäkrad, som åtnjuter hel förtidspension enligt denna lag eller åtnjuter sådan pension under månaden närmast före den, varunder han börjat åtnjuta hel ålderspension, har ej rätt till sjukpenning. För tid efter ingången av den månad, varunder försäkrad fyllt sjuttio år eller dessförinnan börjat åtnjuta hel ålderspension enligt denna lag, må sjukpenning utgå för högst etthundraåttio dagar.

Ej må försäkrad på grund av vad i 1 § andra stycket stadgas uppbära sjukpenning för tid efter den månad, varunder han fyller sextiofem år.

Försäkrad, som åtnjuter hel förtidspension enligt denna lag eller åtnjuter sådan pension under månaden närmast före den, varunder han börjat åtnjuta hel ålderspension, har ej rätt till sjukpenning. För tid efter ingången av den månad, varunder försäkrad fyllt sjuttio år eller dessförinnan börjat åtnjuta hel ålderspension enligt denna lag, må sjukpenning utgå för högst etthundraåttio dagar.

Ej må försäkrad på grund av vad i 1 § andra stycket stadgas uppbära sjukpenning för tid efter den månad, varunder han fyller sextiofem år.

Vid beräkning av antalet dagar med rätt till sjukpenning enligt första stycket anses två dagar med halv sjukpenning som en dag.

I motionen 1978/79:1799 av Eric Carlsson m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar att hemmamakes sjukpenning höjs från 8 kr. till 13 kr. per dag från den 1 juli 1979 och därefter vid ingången av varje år justeras med hänsyn till basbeloppets förändring.

I motionen 1978/79:1802 av Doris Håvik (s) och Kjell Nilsson (s) hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att sjukpenningkommittén

även får i uppdrag att utreda frågan om arbetslösas rätt till ändring av sjukpenninggrundande inkomst under pågående sjukfall.

I motionen 1978/79:1805 av Karl Leuchovius (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär tilläggsdirektiv till sjukpenningkommittén, syftande till utredning av införandet av karensdagar i sjukpenningförsäkringen.

I motionen 1978/79:1809 av Johan Olsson m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen anhålla om att sjukpenningkommittén erhåller tilläggsdirektiv angående en rättvisare fördelning av kostnaderna för sjukfrånvaron mellan små och stora företag.

I motionen 1978/79:1811 av Sixten Pettersson (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i lagen om allmän försäkring att karenstidsregeln, i enlighet med vad i motionen anförts, blir mer rättvis.

I motionen 1978/79:1816 av Knut Wachtmeister (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen föreslagits om försöksverksamhet för att minska sjukfrånvaron.

Gällande bestämmelser

Den som är försäkrad enligt lagen om allmän försäkring (AFL) och bosatt i riket skall fr. o. m. den månad under vilken han fyller 16 år vara inskriven i allmän försäkringskassa. Inskrivningen medför rätt till sjukpenning om den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst uppgår till minst fyratusenfemhundra kronor. Den sjukpenninggrundande inkomsten motsvarar den inkomst i pengar eller vissa naturaförmåner som den försäkrade kan antas för år räknat komma att tills vidare erhålla av eget arbete, antingen på grund av anställning eller genom annat förvärsarbete. Inkomsten fastställs av försäkringskassan med ledning av olika föreliggande uppgifter om den försäkrade och efter förfrågan hos denne eller arbetsgivaren om den framtida beräknade årsinkomsten.

Vid beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten bortses från inkomst överstigande sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet. Inkomst av arbete för egen räkning får inte beräknas högre än som motsvarar skälig avlöning för liknande arbete för annans räkning.

När ändring av betydelse för rätten till sjukpenning eller sjukpenningens storlek kommit till försäkringskassans kännedom skall kassan ompröva tidigare beslut om tillhörighet till sjukpenningförsäkringen samt i förekommande fall fastställa ny sjukpenninggrundande inkomst. Den försäkrade är skyldig att inom två veckor anmäla sådan ändring i sina inkomstförhållanden. Ändring i sjukpenningförmånen sker därvid inte förrän trettio dagar efter det försäkringskassan fått kännedom om inkomständringen.

Försäkrad som uppstår hel förtidspension eller uppburit sådan pension

under månaden närmast före den, varunder han börjat uppbära hel ålderspension, har ej rätt till sjukpenning. För annan försäkrad gäller att han för tid efter den månad han fyller 70 år eller dessförinnan börjat uppbära hel ålderspension får sjukpenning under högst 180 dagar.

Sjukpenning utgår vid sjukdom som förorsakar nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften. Vid fullständig nedsättning av arbetsförmågan utges hel sjukpenning och i annat fall halv sjukpenning. Hel sjukpenning utgör för dag nittio procent av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten, delad med trehundra sextio fem.

Den som inte har en sjukpenninggrundande inkomst som överstiger 4 500 kr. kan vara sjukpenningförsäkrad genom den s. k. hemmamekeförsäkringen. Förutsättningarna härför är att han antingen är gift och stadigvarande sammanbor med sin make eller stadigvarande sammanbor med eget eller makes barn under 16 år eller med någon med vilken han varit gift eller har eller har haft barn. Sjukpenning utgår under dessa förutsättningar med 8 kr. per dag.

När de nämnda förutsättningarna för hemmamekeförsäkringen inte längre finns upphör försäkringen att gälla.

Hemmamekeförsäkrad och sådana försäkrade som skulle varit hemmamekeförsäkrade om de inte haft förvärvsinkomst har möjlighet att teckna en frivillig sjukförsäkring hos den allmänna försäkringskassa där de är inskrivna och därmed få ett sjukpenningtillägg som ger en sammanlagd sjukpenning av högst 20 kr. per dag. Försäkringen kan när som helst sägas upp av den försäkrade.

En försäkrad, som vårdar annans barn under 18 år i sitt hem som fosterbarn eller under därmed jämförliga förhållanden och samtidigt får ersättning för vården för tid då sjukpenning kommer i fråga, får sin rätt till sjukpenning bedömd med bortseende från ersättningen. Sjukpenningen grundas i dessa fall på en sjukpenninggrundande inkomst som ej omfattar sådan ersättning.

Sjukpenning utgår först fr. o. m. dagen efter insjuknandet. Har den försäkrade gått miste om dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd enligt lagen om sådant stöd eller börjar sjukperioden inom tjugo dagar efter föregående sjukperiods slut utgår dock sjukpenning även för insjuknandedagen.

Regeringen kan beträffande arbetstagare, som enligt statliga föreskrifter eller på grund av bestämmelse som beslutats av kommun eller landstingskommun har rätt till lön vid sjukdom, föreskriva undantag från vad som är stadgat om rätt till sjukpenning. Har undantag inte föreskrivits kan s. k. arbetsgivarinträde ske. Arbetsgivaren får då rätt att i den ordning regeringen bestämmer uppbära arbetstagarens sjukpenning, i den mån den inte överstiger den utbetalda lönen.

Arbetsgivarinträde kan också komma till stånd genom överenskommelse i kollektivavtal som på arbetstagsarsidan slutits eller godkänts av organisation,

som är att anse som huvudorganisation. Bestämmelse i sådan överenskommelse om att arbetsgivare, som utgett lön till arbetstagare under sjukdom, har rätt att uppbära hela arbetstagarens sjukpenning oavsett om den skulle överstiga den utbetalda lönen är bindande för försäkringskassan.

Statligt anställda tjänstemäns löneförmåner regleras genom det allmänna avlöningsavtalet (AST) som slutits mellan statens arbetsgivarverk och de anställdas huvudorganisationer. För det övervägande antalet anställda ger avtalet rätt till lön – med visst avdrag – under sjukdom samtidigt som arbetsgivaren får uppbära den anställdes sjukpenning, oavsett om denna överstiger lönen. Anställd, som själv önskar uppbära sin sjukpenning, kan anmäla undantagande från arbetsgivarinträdet. Lön utgår då endast för sådan insjuknandedag, som inte berättigar till sjukpenning.

I kollektivavtal för statligt arvodesanställda lokalvårdare (LVÅ) finns bestämmelser om arbetsgivarinträde och sjuklön som överensstämmer med de ovan återgivna i AST.

Sjukförsäkringen finansieras till 15 % genom statsbidrag och till återstående 85 % genom avgifter från arbetsgivare och egna företagare. Avgifterna utgör f. n. 10,6 % av avgiftsunderlaget, som för arbetsgivaravgiften i huvudsak motsvarar summan av under året utgivna löner och ersättningar. En egenföretagares avgifter beräknas på den försäkrades inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Till grund för beräkningen av denna inkomst läggs i princip hans taxering till statlig inkomstskatt.

Tidigare behandling

Åldersgräns för sjukpenningförsäkring

Motioner om att åldersgränsen, 16 år, för rätt till tillhörighet till sjukförsäkringen skall tas bort har avstyrkts av riksdagen vid såväl 1976/77 som 1977/78 års riksmöten på förslag av utskottet. I betänkandet SfU 1976/77:22 framhöll utskottet att det inte ville bestrida att det fanns skäl som talade för en sänkning av åldersgränsen för tillhörighet till sjukförsäkringen. Med hänsyn till att frågan tillhörde det ämnesområde som den år 1975 tillsatta socialpolitiska samordningsutredningen skulle behandla, ansåg utskottet emellertid att någon åtgärd inte var erforderlig. När frågan återkom följande år framhöll utskottet (SfU 1977/78:26) att utredningens resultat borde avvaktas innan slutlig ställning togs i frågan.

Hemmamakes sjukpenningförsäkring

Motioner om storleken av sjukpenningförmåner till hemmamakar har prövats av riksdagen vid ett flertal tillfällen. I samband med att riksdagen 1973 beslöt att sjukpenningen för försäkrade med förvärvsinkomst fr. o. m. den 1 januari 1974 skulle utgöra skattepliktig och pensionsgrundande

inkomst höjdes sjukpenningen för hemmamakar från 6 kr. till 8 kr. per dag samtidigt som skattefriheten för denna sjukpenning behölls. Det belopp för vilket man kunde teckna frivillig tilläggsförsäkring höjdes från 9 kr. till 12 kr. per dag. Vid behandlingen av propositionen 1973:46 som låg till grund för nämnda beslut tog riksdagen också ställning till förslag i motioner om ytterligare höjningar av beloppen. Motionerna avslogs på förslag av socialförsäkringsutskottet, som i betänkandet 1973:21 bl. a. framhöll att frågan om en höjning av beloppen fick ses i samband med frågan om ATP-poäng för barnavårdande arbete i hemmet. Utskottet pekade på svårigheterna att vid utformandet av en obligatorisk sjukpenningförsäkring för hemmamakar skapa rättvisande regler i fråga om ersättning för de skiftande kostnader som bortfallet av hemmamacar insats förorsakade och underströk också att det skulle komma att bli nödvändigt att lämna bidrag till försäkringen av statsmedel med hänsyn till att avgifterna för många familjer skulle komma att bli mycket betungande. Utskottet avstyrkte därför bifall till motionerna. Utskottet intog samma ståndpunkt i sina av riksdagen godkända betänkanden 1974:5 och 1975:1. I sistnämnda betänkande erinrade utskottet om att riksdagen år 1974 på förslag av socialförsäkringsutskottet i dess betänkande 1974:6 begärt en förutsättningslös översyn av vissa ATP-frågor, däribland frågan om pensionsrätt för vårdinsatser i hemmet, och att utredningsuppdraget lämnats till pensionskommittén. I den mån det visade sig möjligt att åstadkomma en sådan pensionsrätt kunde enligt utskottets mening frågan om en utbyggnad av den obligatoriska sjukpenningförsäkringen för hemarbetande med vårduppgifter komma i ett annat läge. När frågan ånyo behandlades vid 1975/76 års riksmöte ansåg utskottet (SfU 1975/76:32) att resultatet av pensionskommitténs utredningsarbete borde avvaktas innan riksdagen tog ställning till motionsyrkandena om höjda sjukpenningförmåner till hemmamakar.

Pensionskommittén har i augusti 1977 avgett betänkandet Pensionsfrågor m. m. (SOU 1977:46). I betänkandet har kommittén övervägt frågor om rätt till tilläggspension för hemarbetande men stannat för att inte lägga fram något förslag härom. Kommittén har framhållit att spörsmålet om värdering av och ersättning för vårdinsatser i hemmet egentligen gäller hur vårdinsatserna skall ersättas ekonomiskt och därför inte i första hand bör lösas inom den allmänna pensioneringens ram. Kommittén har vidare anfört bl. a.:

Kommittén har inte kunnat finna någon tillfredsställande lösning på frågan om hur en reform som utan begränsningar ger ATP-förmåner för hemarbetande skulle finansieras. Att avgiftsskyldigheten då skulle begränsas till enbart ATP-avgiften synes för övrigt mindre konsekvent. Jämställs nämligen hemarbete generellt med förvärvsarbete kan de hemarbetande med visst fog även göra anspråk på rätt till sjukpenning och andra ersättningar som inom socialförsäkringarnas ram träder i stället för förvärvsinkomster. Detta skulle medföra antingen att avgiftshöjningar skulle bäras av försäkringskollektivet eller att avgifter skulle få erläggas av den enskilde. Att låta förmåner i den utsträckning som det här skulle vara fråga om utgå utan avgifter, kan inte

accepteras. Skulle man emellertid finna en väg att beräkna ATP-poäng för hemarbetande, en väg som inte kunde anses vara orättvis t. ex. mot dem som "dubbelarbetar", och skulle avgiftsskyldigheten därvid begränsas till enbart ATP-avgiften skulle en sådan möjlighet ändock bara utnyttjas av dem som hade ekonomiska resurser att erlagga erforderlig avgift. Ett sådant system skulle från social synpunkt vara otillfredsställande.

När ett motionsyrkande om en översyn av hemmakeförsäkringen och den frivilliga sjukpenningförsäkringen i syfte att höja försäkringarnas sjukpenningbelopp på nytt prövades av riksdagen under hösten 1978 ansåg sig utskottet (SfU 1978/79:6) med hänsyn till pensionskommitténs överväganden och till att en i juni 1978 tillsatt sjukpenningkommitté skulle se över såväl hemmakeförsäkringen som den frivilliga sjukpenningförsäkringen inte böra föreslå någon åtgärd i anledning av motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottet.

Karensdagar inom sjukpenningförsäkringen

Fram till utgången av år 1966 gällde inom sjukförsäkringen den regeln att ersättning från försäkringen inte utgick för de tre första dagarna av sjukdomsperioden. Samtidigt var betydande grupper av löntagare genom kollektivavtal tillförsäkrade förmåner som innebar att sjuklön utgick redan fr. o. m. första dagen av sjukdomsperioden. Borttagandet av karensdagarna inom sjukförsäkringen betecknades därför som en angelägen rättvisereform, som medförde större likställdhet mellan olika löntagargrupper.

I en motion till 1975 års riksmöte begärdes en utredning om möjligheten och lämpligheten av att återinföra en karensdag. Syftet med motionen var att sjukvårdshuvudmännen skulle tilldelas de inbesparade medlen för att avhjälpa bristerna inom långtidssjukvården. Motionen avsågs av riksdagen på förslag av utskottet (SfU 1975:10) som bl. a. anförde:

En återgång till ett system med karensdagar skulle enligt utskottets mening motverka ett av de främsta syftena med 1966 års reform. Härtill kommer att utskottet principiellt hyser den uppfattningen att kostnaderna för vård av sjuka människor i främsta hand skall bäras av dem, som har de bästa förutsättningarna härför, nämligen de friska medborgarna. Ett förslag i enlighet med det av motionären skisserade innebär att man vältrar över kostnaderna för de långtidssjuka på andra sjuka. Utskottet ställer sig helt avvisande till en sådan ändring av gällande regler.

Sjukpenningsskyddet vid upprepade sjukkontroller

Vid såväl 1974, 1975 och 1975/76 års riksdagar väcktes motioner som syftade till en vidgad rätt till sjukpenning vid regelbundet återkommande läkarkontroller. Motionerna avsågs av riksdagen på förslag av utskottet (SfU 1974:26, 1975:10, 1975/76:35) som år 1974 anförde följande:

Sjukförsäkringens regler syftar till att ge skälig kompensation för inkomstbortfall. Bestämmelsen att sjukpenning inte utgår för insjuknandedagen har bl. a. sin grund i att de som insjuknat under senare delen av dagen oftast får vidkännas ringa eller inget inkomstbortfall och därför skulle bli överkompenserade om sjukpenning utgick även för denna dag. Denna avvägning har å andra sidan fått till följd att de som insjuknat i början av dagen får bära en del av kostnaderna för sin sjukdom själva. Att i varje enskilt fall ge rättvis kompensation för inkomstbortfall är inte möjligt utan mycket detaljerade och administrativt tungarbetade bestämmelser. Den nuvarande 20-dagarsregeln, som ansågs obehövlig när karenstiden för utgivande av sjukpenning togs bort 1966, återinfördes år 1968 enbart därför att det visat sig att försäkrade med kroniska sjukdomar, i synnerhet njursjuka som genomgick dialys varje vecka, fick ett onormalt stort inkomstbortfall som inte kunde kompenseras på grund av regeln att insjuknandedagen inte berättigade till sjukpenning. Samtidigt medförde detta, att regeln kom även andra försäkrade med upprepade sjukdomsfall på grund av olika sjukdomar inom 20 dagar till godo. Före återinförandet av bestämmelsen diskuterades vilken lagkonstruktion som kunde vara lämpligast för att ge de kroniskt njursjuka och liknande grupper kompensation för inkomstbortfall. Som alternativ till 20-dagarsregeln nämndes möjligheten att knyta rätten till sjukpenning under insjuknandedagen till sådan sjukdom, som under lång tid krävde regelbundet återkommande sjukhus- eller läkarvård eller att i lagen direkt ange vilka sjukdomar, som skulle medföra rätt till sjukpenning även för insjuknandedagen. Dessa alternativ förkastades emellertid på grund av att de ansågs kunna medföra gränsdragnings- och tillämpningssvårigheter.

Enligt utskottets mening har genom 20-dagarsregeln de mest angelägna grupperna av försäkrade med kroniska sjukdomar och tätt återkommande sjukhus- eller läkarbesök erhållit ett tillfredsställande skydd mot inkomstbortfall. Utskottet anser att en rimlig avvägning skett mellan dessa gruppers berättigade intressen och angelägenheten av att inte ge övriga försäkrade en överkompensation vid sjukdomsfall. Samtidigt har man fått en administrativt lättillämplig regel.

Fosterföräldrars rätt till sjukpenning

Den som vårdar annans barn i sitt hem betraktas inom sjukpenningförsäkringen som förvärvsarbetande, och arvudet för vården utgör sjukpenninggrundande inkomst.

Nuvarande regler för fosterföräldrars rätt till sjukpenning grundar sig på ett förslag från familjestödsutredningen, som funnit att fosterföräldrar i vissa fall missgynnades när det gällde ersättning vid sjukdom och föräldraledighet. Sålunda kunde fosterföräldrar vars enda sjukpenninggrundande inkomst utgjordes av fosterlönen och motsvarade en sjukpenning som understeg föräldrapenningens garantinivå inte få ersättning under föräldraledigheten enligt denna garantinivå, eftersom de fortfarande var förvärvsarbetande och uppbar fosterlön. I de fall fosterföräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst bestod av både fosterlön och annan förvärvsinkomst var en förutsättning för att sjukpenning skulle utgå att inkomsten av det andra arbetet var minst lika stor som fosterlönen och att mer än hälften av arbetstiden avsåg det andra

arbetet. Halv sjukpenning kunde då utgå. Var de nämnda förutsättningarna inte uppfyllda utgick inte någon sjukpenning. För att ge fosterföräldrar en rättvisande kompensation vid sjukdom och föräldraledighet föreslog utredningen en särreglering för deras vidkommande, som innebar att deras sjukpenninggrundande inkomst skulle delas upp i en del som avsåg fosterlön och en del som avsåg inkomst av annat arbete. Vid sjukdom eller vård av eget barn skulle föräldern kunna fortsätta vården av fosterbarnet med bibehållen fosterlön, och inkomstbortfallet från det övriga arbetet skulle täckas av sjukpenning eller föräldrapenning från den allmänna försäkringen. I de fall barnet under fosterföräldrarnas sjukdom flyttade till annan familj eller helt vårdades av annan person borde sjukpenning däremot utgå oavkortad.

Kommitténs förslag ledde till lagstiftning genom riksdagsbeslut år 1976 (prop. 1975/76:133, SfU 1975/76:30, rskr. 283).

Motionsförslag om åtgärder för att minska företagens kostnader för sjukfrånvaro

Vid 1976/77 års riksmöte väcktes två motioner, som syftade till en differentiering av socialförsäkringsavgiften till sjukförsäkringen mot bakgrund av att sjukfrånvaron visat sig vara lägre i mindre företag än i stora. I motionerna hemställdes om en utredning av frågan.

Motionerna avsågs av riksdagen på förslag av socialförsäkringsutskottet (SfU 1976/77:26) som anförde:

Förutom att motionärernas förslag otvivelaktigt skulle komma att medföra administrativa problem skulle det enligt utskottets mening också kunna få effekter som från rättvisesynpunkt strider mot allmänt vedertagna principer inom socialförsäkringssystemet. Det nuvarande sättet att finansiera kostnaderna för sjukförsäkringen grundar sig på tanken att kostnaderna bör bäras solidariskt av alla medborgare i förhållande till vars och ens förmåga och utan hänsynstagande till i vilken utsträckning den enskilde nödgas utnyttja försäkringen. Att avgifterna numera erläggs av arbetsgivarna i stället för som tidigare arbetstagarna innebär inte någon ändring i denna grundprincip. Om man differentierar avgifterna i förhållande till sjukfrånvaron i företagen skulle detta i realiteten innebära ett avsteg från solidaritetsprincipen till förmån för ett motsatt synsätt, nämligen att var och en bör erlägga avgifter i förhållande till hur mycket han utnyttjar försäkringen.

Frågan om en differentiering av sjukförsäkringsavgiften har därefter ånyo behandlats av riksdagen under innevarande riksmöte. Samtidigt behandlades ett motionsyrkande om en överföring av utbetalningen av sjukpenningen vid korttidssjukdom från försäkringskassorna till arbetsgivarna. Utskottet hänvisade därvid i sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1978/79:7 till det utredningsuppdrag som den i juni 1978 tillkallade sjukpenningkommittén fått och ansåg att motionerna inte borde föranleda någon riksdagens åtgärd.

Pågående utredningsarbete

Enligt regeringens bemyndigande den 15 juni 1978 har en parlamentariskt sammansatt kommitté – sjukpenningkommittén (S 1978:04) – tillkallats för att göra en översyn av sjukpenningförsäkringen.

I direktiven till sjukpenningkommittén erinrar dåvarande chefen för socialdepartementet inledningsvis om att vid mitten av år 1977 var ca 4,2 miljoner förvärvsarbetande inskrivna hos de allmänna försäkringskassorna och att 3,9 miljoner av dem hade inkomst av anställning. Antalet avslutade sjukfall under 1976 uppgick till ca 7,0 miljoner, varav de flesta avsåg enstaka eller ett fåtal dagar. Sålunda varade 66 % av sjukfallen högst 7 dagar, insjuknandedagen inräknad. De fall som varade längre än 15 dagar uppgick till något mer än 1,3 miljoner eller 19 %. Vidare erinras om att ungefär en tredjedel av arbetstagarna har avtalsreglerad sjuklön, medan ca 2,5 miljoner löntagare står utanför sjuklönesystemen.

Vissa mindre tillfredsställande effekter av den nuvarande sjukpenningförsäkringen berörs därefter i direktiven, nämligen *dels* att kompensationen blir lägre vid korta sjukfall beroende på att sjukpenning inte utges för insjuknandedagen och på den s. k. fridagsregeln, *dels* att gällande bestämmelser kan ge ojäma effekter för delårs- och deltidsanställda och *dels* att försäkringens sjukpenning inte höjs för gången tid i samband med kollektivavtal som också innebär retroaktiv löneökning. Departementschefen framhåller att om man inom försäkringens ram skall kunna komma till rätta med dessa effekter torde det krävas omfattande ändringar i dess grundkonstruktion, t. ex. i fråga om fridagsregeln och reglerna om sjukpenninggrundande inkomst. Det finns då risk för att det i stället kan uppkomma andra, vägande nackdelar.

Ett alternativ för att till väsentlig del komma förbi svårigheterna kan, framhåller departementschefen, vara att införa en sjuklöneperiod i sjukersättningsystemet. Han erinrar om att ett sådant förslag (SOU 1972:60) tidigare lagts fram av den år 1970 tillkallade sjukpenningutredningen men fått ett blandat mottagande vid remissbehandlingen. Bl. a. gjordes från arbetstagarhåll gällande att ett sjuklönesystem skulle innebära ökat beroende och minskad trygghet på arbetsmarknaden.

Såvitt gäller de nämnda invändningarna mot ett sjuklönesystem betonar departementschefen att arbetstagarnas trygghet därefter har stärkts väsentligt, bl. a. genom tillkomsten av lagen (1974:12) om anställningsskydd, lagen (1974:13) om vissa anställningsfrämjande åtgärder, som t. ex. gäller äldre och handikappade, samt lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet. Han erinrar också om att våra nordiska grannländer numera har lagstadgad eller avtalsreglerad sjuklön från arbetsgivaren.

I direktiven framhålls också att ett sjuklönesystem som täcker de kortare sjukfallen kan beräknas leda till en avlastning för försäkringsadministrationen. Den administrativa belastningen på arbetsgivarna till följd av ett sjuklönesystem skulle sannolikt bli begränsad, eftersom sjuklönereglerna

torde kunna ansluta till data och rutiner som finns inom den ordinarie löneadministrationen. För arbetstagarna skulle ett sjuklönesystem kunna medföra förenklingar. En annan vinst är att det skulle ge möjlighet till ett riktigare och enklare skatteavdrag från sjukersättningen.

Kommittén skall, anför departementschefen, göra en översyn av sjukförsäkringen i syfte att mildra de tidigare beskrivna ogynnsamma effekterna av nuvarande regler. Den skall därvid överväga lämpliga metoder för att lösa frågorna. Som en alternativ lösning kan kommittén pröva förutsättningarna att införa en period under vilken arbetsgivaren skall svara för sjukersättningen, sjuklön, i stället för nuvarande ersättningsregler. Kommittéuppgiftet inrymmer också processuella och administrativa frågor samt frågor om avgiftsuttag. I den mån arbetsgivarna genom en skyldighet att betala sjuklön övertar förpliktelser som nu vilar på sjukförsäkringen måste det beaktas när det gäller att fastställa avgiften till försäkringen. Ett förslag om sjuklön måste omfatta de lagbestämmelser som bör gälla för ersättningen, däribland de regler som behövs för att tillförsäkra de anställda rätt till ledighet och ekonomisk ersättning vid sjukdom under den tid som skulle omfattas av sjuklönesystemet. Kommittén bör uppmärksamma att ett sjuklönesystem inte leder till ökade svårigheter för personer med relativt hög sjuklighet eller med arbetshandikapp att få arbete.

I direktiven berörs också egenföretagarnas ställning inom sjukpenningförsäkringen. Kommittén bör sålunda överväga vilka följdändringar förslagen bör leda till för egenföretagarnas del. I det sammanhanget uppkommer särskilda frågor beträffande försäkrade med s. k. blandad inkomst, dvs. inkomst av både anställning och annat förvärvsarbete, samt om framtida karensregler och sjukförsäkringsavgifter för egenföretagare. Kommittén bör särskilt undersöka om de olika sjukförsäkringsalternativen för egenföretagare kan ersättas med enhetliga regler för hela denna grupp. Även hemmamakeförsäkringen och den frivilliga sjukpenningförsäkringen för hemmamakar och studerande bör ses över av kommittén. Vad gäller egenföretagare bör kommittén vidare undersöka tillämpningen och verkningarna av nuvarande regler för sjukpenninggrundande inkomst med hänsyn till att egenföretagarnas sjukpenning har förmenats ge bristande kompensation för inkomstförlust i vissa fall. Skulle kommittén vilja föreslå ändringar på förmånssidan, måste den också beakta konsekvenserna på avgiftssidan.

Avslutningsvis framhåller departementschefen att kommittén bör bedriva sitt arbete skyndsamt och med sikte på att kunna redovisa ett samlat utredningsförslag.

Utskottet

I betänkandet behandlas ett antal motioner som berör frågor inom sjukpenningförsäkringen. Dessa avser dels ändringar i gällande regler för rätt

till sjukpenning, dels finansieringen och administrationen av förmåner vid sjukdom och dels åtgärder för att minska sjukfrånvaron.

Vissa villkor för tillhörighet till försäkringen

För anslutning till sjukpenningförsäkringen fordras att man är inskriven i allmän försäkringskassa, vilket kan ske först fr. o. m. den månad då man fyller 16 år. Sjukpenning kan därefter utgå vid sjukdom som innebär nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften om den sjukpenninggrundande inkomsten uppgår till minst 4 500 kr. för år eller om den försäkrade är s. k. hemmama. Uppbär den försäkrade hel förtidspension upphör försäkringen att gälla. Detsamma är fallet när hemmamaeförsäkrad fyller 65 år. I övrigt gäller att sjukpenning kan utgå under högst 180 dagar för tid efter det den försäkrade fyllt 70 år eller dessförinnan börjat uppbära hel ålderspension.

I motionen 223 av Lars Werner m. fl. vänder sig motionärerna mot att ungdomar som kommer ut i förvärvsarbete före 16 års ålder inte kan omfattas av sjukpenningförsäkringen. Rätten till sjukpenning bör, anser de, inte vara beroende av åldern utan av om någon har arbete som ger en sjukpenninggrundande inkomst. Motionärerna hemställer därför att riksdagen skall begära förslag om att åldersgränsen 16 år skall slopas.

Utskottet har tidigare (se SfU 1976/77:22 och 1977/78:26) uttalat att det inte vill bestrida att det finns skäl som talar för en sänkning av åldersgränsen för tillhörighet till sjukpenningförsäkringen. Eftersom frågan tillhör det ämnesområde som socialpolitiska samordningsutredningen skall behandla har utskottet ansett att man bör avvakta resultatet av utredningens arbete innan man tar slutlig ställning till frågan. Vad utskottet anfört har godkänts av riksdagen. Utskottet anser inte att riksdagen nu har anledning att inta en annan ståndpunkt i frågan och avstyrker därför bifall till motionen 223.

Nils Carlshamre påpekar i motionen 1798 att en ålderspensionär får sin rätt till sjukpenningersättning begränsad till 180 dagar oavsett om han uppbär hel eller halv sjukpenning under denna tid. Motionären menar att – på samma sätt som är fallet inom föräldraförsäkringen när den försäkrade endast tar ut halv föräldrapenning – två dagar med halv sjukpenning bör anses motsvara sjukpenning under en hel dag, och han begär att riksdagen fattar beslut om en sådan ändring i 3 kap. 3 § AFL.

Föräldraförsäkringen syftar främst till att ge föräldrar ekonomisk möjlighet till en viss tids samvaro med sina barn under dessas första levnadsår och i andra situationer då föräldrarna själva behöver vårda barnen. Det har därvid ansetts rimligt att ge föräldrarna en viss frihet att välja hur de vill utnyttja den föräldraledighet som grundar rätt till ersättning.

Den nämnda valfriheten inom föräldraförsäkringen anser utskottet knappast kunna åberopas för att utsträcka den samordningstid mellan sjukpenningförsäkringen och ålderspensioneringen som hittills bedömts vara skälig. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen 1798.

Sjukpenninggrundande inkomst

Försäkringskassan fastställer försäkrads sjukpenninggrundande inkomst på grundval av uppgifter om den förvärvsinkomst som han kan antas få under det närmaste året. Försäkringskassan skiljer då på inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete. Den senare inkomsten, som avser arbete för egen räkning, får inte beräknas till högre belopp än som motsvarar skäligen avlöning för liknande arbete för annans räkning. Så snart försäkringskassan fått kännedom om inkomständring som bör påverka sjukpenningens storlek skall beslutet om sjukpenninggrundande inkomst omprövas. Det nya beslutet blir giltigt först 30 dagar efter det att kassan fått kännedom om inkomständringen.

Egenföretagarnas ställning inom sjukpenningförsäkringen berörs i motionen 708 av Sven-Erik Nordin m. fl. Motionärerna anger vissa situationer i vilka de anser att egenföretagarna – främst beroende på att deras inkomster kan variera starkt mellan olika år – inte är jämställda med anställda i förmånshänseende. Så t. ex. kan den sjukpenninggrundande inkomsten för en egenföretagares arbete i princip inte beräknas högre men väl lägre än vad som svarar mot liknande arbete för annans räkning. En egenföretagare är vidare skyldig att återbetala för högt utgiven sjukpenning, om hans inkomst skulle visa sig bli lägre än vad som beräknats medan det däremot inte föreligger någon motsvarande skyldighet för försäkringskassan att retroaktivt utbetala höjd sjukpenning om inkomsten skulle bli högre än beräknat. Motionärerna anser också att de bestämmelser inom sjukpenningförsäkringen som berör egenföretagarna är komplicerade och svårtolkade. I syfte att skapa bättre jämställdhet mellan löntagare och egenföretagare bör, menar de, bestämmelserna utformas så att de blir smidigare och lättare att tolka. Motionärerna begär att riksdagen skall ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om en utredning om egenföretagarnas ställning i sjukpenningssystemet.

Som framgår av den inledningsvis lämnade redogörelsen för direktiven till sjukpenningkommittén ingår de frågor som berörts i motionen i kommitténs arbete. I direktiven har särskilt framhållits att kommittén skall undersöka tillämpningen och verkningarna av nuvarande regler för sjukpenninggrundande inkomst med hänsyn till att egenföretagarnas sjukpenning har förmenats ge bristande kompensation för inkomstförlust i vissa fall. Kommittén skall också undersöka om de olika sjukförsäkringsalternativen för egenföretagare kan ersättas med enhetliga regler för hela denna grupp. På grund av det anförda anser utskottet att något särskilt tillkännagivande med anledning av motionen 708 inte är påkallat.

Motionen 1802 av Doris Hävik och Kjell Nilsson syftar till en utredning om rätt för arbetslösa personer att få sin sjukpenninggrundande inkomst ändrad under pågående sjukfall. Motionärerna påpekar att i de fall avtalsuppgörelser påverkar en anställds framtida årsinkomst kan han få sin sjuk-

penninggrundande inkomst höjd under pågående sjukfall medan en motsvarande möjlighet inte finns för den som saknar fast anställning vid sjukfallets början, oavsett om han regelmässigt brukar arbeta inom en viss bransch, är fackligt ansluten och före sjukdomsfallet uppbär ersättning från erkänd arbetslöshetskassa.

Med hänsyn till de omfattande direktiv som sjukpenningkommittén fått anser utskottet att den fråga som tagits upp i motionen har ett sådant samband med utredningsarbetet att motionen bör överlämnas till kommittén för en förutsättningslös prövning. Det anförda bör med anledning av motionen 1802 ges regeringen till känna.

Hemmamakes sjukpenningförsäkring

Hemmamake är vid sjukdom berättigad till sjukpenning med 8 kr. per dag. Genom att teckna frivillig sjukpenningförsäkring kan hemmamaken erhålla en sammanlagd sjukpenning av 20 kr. per dag. Beloppen har varit oförändrade sedan den 1 januari 1974, då de höjdes från 6 resp. 15 kr. per dag.

Frågan om en höjning av hemmamakes sjukpenning behandlas i två motioner. I motionen 1799 av Eric Carlsson m. fl. framhåller motionärerna att värdet av förmånen urholkats väsentligt genom prisutvecklingen. Motionärerna begär att riksdagen skall besluta dels att hemmamakesjukpenningens belopp skall höjas till 13 kr. per dag fr. o. m. den 1 juli innevarande år, vilket skulle innebära att realvärdet återställdes till 1974 års nivå, dels att beloppet därefter vid ingången av varje nytt år skall justeras i förhållande till basbeloppets förändring. I motionen 880 av Evert Svensson m. fl. tar motionärerna hemmamakesjukpenningens belopp år 1955, 6 kr., som utgångspunkt för en omräkning till dagens penningvärde, och de menar att en höjning av beloppet till 25 kr. per dag är ett minimikrav. Motionärerna hemställer att motionen skall överlämnas till sjukpenningkommittén med en begäran om förslag till höjning av hemmamakesjukpenningen.

Enligt direktiven till sjukpenningkommittén skall denna också se över hemmamakeförsäkringen. Utskottet anser därför inte det finns anledning för riksdagen att nu fatta beslut om en höjning av sjukpenningens belopp utan motionerna bör i stället överlämnas till kommittén för beaktande. Utskottet vill emellertid betona angelägenheten av att utredningen positivt prövar frågan om en förbättring av försäkringsförmånen med hänsyn till den successiva försämring som den undergått. Vad utskottet anført bör med anledning av motionerna 880 och 1799 ges regeringen till känna.

Karensdagar inom sjukpenningförsäkringen

Före år 1967 fanns en bestämmelse om karenstid som innebar att sjukpenning inte kunde utgå för de tre första dagarna av ett sjukdomsfall.

Nu mera gäller att sjukpenning inte utgår för insjuknandedagen. Vid upprepad sjukdom inom 20 dagar utgår dock sjukpenning även för denna dag. Detsamma är fallet om den försäkrade gått miste om dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd. I fråga om sjukperiod som varar högst sex dagar utöver insjuknandedagen utgår sjukpenning inte för sådan dag då den försäkrade ändå inte skulle ha arbetat om inte antalet sådana dagar överstiger två (fridagsregeln).

Med hänvisning till att de korta sjukdomsfallen medfört ökade utgifter för sjukförsäkringen föreslår Thorsten Larsson i motionen 707 att frågan om återinförande av karensdagar skall utredas. Motionären utgår från att man skulle kunna ha två dagars karenstid i de fall sjukdomen inte varar mer än sex dagar. Vid längre sjukdomsfall bör sjukpenning utgå från insjuknandedagen. Detsamma bör vara fallet om sjukdomen är av sådan art att det är nödvändigt med någon eller några dagars frånvaro vid upprepade tillfällen. Kostnaderna för de föreslagna karensdagarna skulle enligt motionären t. ex. kunna fördelas så att arbetstagaren själv svarar för kostnaderna den första dagen medan arbetsgivaren betalar sjuklönen den andra dagen. Motionären anser att ett oavvisligt krav bör vara att det föreslagna systemet blir tillämpligt också på dem som i dag har avtalsenlig sjuklön. Han begär att sjukpenningkommittén skall få i uppdrag att pröva ett rättvist karensdagssystem i enlighet med vad som anförts i motionen. Också motionären i motionen 1805, Karl Leuchovius, begär mot bakgrund av det ökade antalet korttidssjukfall att sjukpenningkommittén skall pröva frågan om införande av några karensdagar, dock att undantag bör göras för sådana fall där sjukdomen är ofta återkommande.

Motionären i motionen 1811, Sixten Pettersson, anser att de nuvarande möjligheterna att sjukanmäla sig under insjuknandedagen bör begränsas så att anmälan endast kan göras fram till kl. 12.00 på dagen. Därigenom skulle, menar motionären, ersättning inte, såsom nu är fallet, kunna utgå utan karenstid och ersättningsreglerna skulle bli mer rättvisa. Motionären begär att regeringen skall förelägga riksdagen ett förslag i frågan.

Sjukpenningkommitténs främsta uppgift enligt direktiven är att överväga lämpliga metoder för att söka mildra de ogynnsamma effekter av sjukpenningförsäkringens nuvarande regler som medför bl. a. att kompensationen blir lägre vid korta sjukfall beroende på att sjukpenning inte utges för insjuknandedagen och på den s. k. fridagsregeln. Avsikten är således att den enskilde skall få bättre kompensation för inkomstbortfall. Riksdagen har, såsom framgår av inledningen till betänkandet, tidigare avvisat tanken på att återinföra ett karensdagssystem inom sjukpenningförsäkringen och därvid framhållit att en återgång till ett sådant system skulle motverka ett av de främsta syftena med 1966 års reform. Utskottet anser att riksdagen bör vidhålla denna uppfattning och avstyrker följaktligen bifall till motionerna 707, 1805 och 1811.

Anna Eliasson m. fl. begär i motionen 1628 åtgärder för att diabetiker skall

kunna kompenseras för sitt inkomstbortfall i samband med sjukhusbesök för diabeteskontroll m. m. Motionärerna menar att det ligger i samhällets intresse att alla diabetiker följer rekommendationerna om regelbundna sjukhusbesök och att det, även om besöken inte uppgår till många dagar per år, kan ifrågasättas varför kontrollen skall behöva innebära en ekonomisk uppoffring för den enskilde. I synnerhet för de personer som har låg eller normal inkomst och som bor i glesbygd med långa och tidskrävande resor till sjukhus blir, anför motionärerna, även enstaka dagar med inkomstbortfall en kännbar ekonomisk påfrestning.

Motioner med samma syfte som den förevarande har såsom framgår av inledningen till betänkandet vid ett flertal tidigare tillfällen avslagits av riksdagen på förslag av socialförsäkringsutskottet. Utskottet har därvid bl. a. pekat på det skydd mot inkomstbortfall som försäkrade med kroniska sjukdomar och tätt återkommande sjukhus- och läkarbesök har genom att ny sjukperiod som börjar inom 20 dagar efter föregående sjukperiods slut medföra rätt till sjukpenning även för insjuknandedagen. Regeln tillämpas så att dag under vilken den försäkrade på grund av sjukdom eller läkarkontroll inte kunnat arbeta alls eller kunnat arbeta endast obetydlig del räknas som en sjukperiod.

Även den nu berörda frågan har emellertid samband med den pågående översynen av sjukpenningförsäkringen. Sjukpenningkommittén kommer enligt direktiven att pröva förutsättningarna att införa en period under vilken arbetsgivaren skall svara för sjukersättningen i stället för nuvarande ersättningsregler. Med hänsyn härtill finns det enligt utskottets mening anledning att avvakta resultatet av kommitténs arbete. Utskottet avstyrker på grund av det anförda bifall till motionen 1628.

Fosterföräldrars rätt till sjukpenning

De som under sjukdom uppbär ersättning för vård av fosterbarn kan erhålla sjukpenning endast i den mån den sjukpenninggrundande inkomsten härrör från annat förvärvsarbete än fosterbarnsvården.

Ove Karlsson m. fl. anser i motionen 874 att en hemmamake som samtidigt är fosterförälder inte får tillfredsställande kompensation vid sjukdom genom de gällande bestämmelserna. Motionärerna erinrar om att en hemmamake kan försäkra sig för en frivillig sjukpenning så att den sammanlagda sjukpenningen uppgår till 20 kr. per dag. Vårdar samma hemmamake samtidigt fosterbarn mot ersättning utgår däremot ingen sjukpenning. Motionärerna påpekar också att i de fall fosterföräldern är föräldraledig sänks föräldrapenningens garantibelopp, 32 kr. per dag, med det belopp som motsvarar fosterlönen.

De effekter av gällande bestämmelser som påtalats i motionen är en följd av att hemmamake, som börjar förvärvsarbete – t. ex. vårda fosterbarn – i sådan

omfattning att inkomsten överstiger 4 500 kr. per år, inte längre fyller villkoren för hemmamekeförsäkringen. Rätten till sjukpenning skall vid förvärvsarbete i stället bedömas på grund av den sjukpenninggrundande inkomsten. Sjukpenningens syfte är att ge kompensation för inkomstbortfall. Då något sådant bortfall inte uppkommer när fosterlönen fortfar att utgå under fosterföräldrarnas sjukdom, bör sjukpenning inte heller utgå. Någon kritik kan därför enligt utskottets uppfattning inte riktas mot sjukförsäkringens bestämmelser som, enligt vad som framgår av det inledningsvis anförda, kompletterats år 1976 så att fosterförälder vid föräldraledighet alltid är tillförsäkrad en ersättning – fosterlön med utfyllnad i form av föräldrapenning – motsvarande minst garantinivån för föräldrapenningen.

På grund av det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen 874.

Sjukpenning vid arbetsgivarinträde

S. k. arbetsgivarinträde kommer huvudsakligen till stånd genom överenskommelse i kollektivavtal som slutits eller godkänts av arbetstagarorganisation, som är att anse som huvudorganisation. En arbetsgivare, som på grund av sådan överenskommelse betalat lön under en arbetstagares sjukdom, har i gengäld rätt att uppbära arbetstagarens sjukpenning.

AFL innehåller bestämmelser om arbetsgivarinträde i ytterligare en situation, nämligen när regeringen inte föreskrivit undantag från vad som är stadgat om rätt till sjukpenning beträffande arbetstagare, som enligt statliga föreskrifter eller på grund av bestämmelser som beslutats av kommun eller landstingskommun har rätt till lön vid sjukdom. Sådant arbetsgivarinträde medför rätt för arbetsgivaren att uppbära arbetstagarens sjukpenning i den ordning regeringen bestämmer, dock endast i den mån sjukpenningen inte överstiger den utbetalda lönen.

Löneförmånerna för anställda hos staten regleras i kollektivavtal. Förmånerna omfattar också lön under sjukdom. Även arbetsgivarens rätt till anställds sjukpenning vid arbetsgivarinträde regleras i kollektivavtal. Avtalsbestämmelserna medger att arbetsgivaren vid utgiven sjuklön får uppbära den anställdes hela sjukpenning oavsett om den överstiger lönen. Anställd, som själv önskar uppbära sin sjukpenning, har dock rätt att anmäla undantagande från arbetsgivarinträdet.

I motionen 1242 av Martin Olsson och Ulla Ekelund begär motionärerna att bestämmelserna i AFL om arbetsgivarinträde på grund av kollektivavtal skall ändras så att arbetsgivaren också i dessa fall av arbetsgivarinträde får rätt att uppbära arbetstagarens sjukpenning endast i den mån denna inte överstiger den utbetalda sjuklönen. Motionärerna framhåller att de nuvarande bestämmelserna medför att deltidsanställda hos staten som samtidigt har annan förvärvsinkomst inte blir kompenserade för bortfallet av denna inkomst vid sjukdom. Den möjlighet som finns att begära undantagande från arbetsgi-

varinträdet är, menar motionärerna, inte tillräcklig för att undanröja konsekvenserna av gällande bestämmelser med hänsyn till att arbetstagaren vid ett undantagande förlorar de förmåner arbetsgivarinträdet medför.

Det förhållande som kritiseras i motionen är ett resultat av förhandlingar mellan arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna om löneförmånerna för statligt anställda. Någon anledning för riksdagen att inskränka förhandlingsrätten genom lagstiftning anser utskottet inte föreligger. Utskottet vill emellertid fästa uppmärksamheten på att den fråga motionärerna tagit upp kommer att behandlas av sjukpenningkommittén i samband med att denna prövar förutsättningarna att införa ett obligatoriskt sjuklönesystem. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen 1242.

Differentiering av socialförsäkringsavgiften till sjukförsäkringen m. m.

Sjukförsäkringen finansieras till övervägande del genom avgifter från arbetsgivare och egna företagare. Avgifterna utgör f. n. 10,6 % av ett avgiftsunderlag, som för arbetsgivarnas del i huvudsak utgörs av summan av under året utgivna löner och ersättningar.

I motionen 1657 av Erik Hovhammar m. fl. hänvisar motionärerna till statistiska uppgifter om sjukfrånvaron, vilka visar att företag med ett fåtal anställda har betydligt lägre sådan frånvaro än företag med många anställda. Mot denna bakgrund anser motionärerna att riksdagen bör begära förslag om att arbetsgivarnas avgifter till sjukförsäkringen skall differentieras i förhållande till företagens storlek. Skillnaderna i sjukfrånvaron vid olika företag åberopas också i motionen 1809 av Johan Olsson m. fl. I denna motion föreslås att sjukpenningkommittén skall få tilläggsdirektiv om att skyndsamt utreda möjligheterna att fördela kostnaderna för sjukfrånvaron på ett sätt som bättre svarar mot frånvarons omfattning på olika arbetsplatser, exempelvis genom att arbetsgivarna till viss del får svara för lön under korttidsfrånvaro.

I sjukpenningkommitténs uppgifter ingår, som tidigare nämnts, att pröva förutsättningarna att införa en period under vilken arbetsgivaren skall svara för sjukersättningen. I den mån arbetsgivaren åläggs betala sjuklön och därmed övertar förpliktelser som nu åvilar den allmänna försäkringen skall detta enligt direktiven beaktas när det gäller att fastställa avgiften till sjukförsäkringen. Utskottet anser att syftet med motionerna 1657 och 1809 är tillgodosett genom det nämnda utredningsuppdraget och avstyrker därför bifall till desamma.

Utskottet behandlar i detta sammanhang även motionen 1223 av förste vice talmannen Torsten Bengtson, vari begärs en utredning om ett förenklat system för utbetalning av bidrag och ersättningar. Motionären framhåller att utbetalningarna av olika bidrag och administrationen av de sociala åtgärderna har krävt en allt större och mer komplicerad apparat, som dessutom tenderar att öka. Han anser därför att administrationen bör förenklas genom att vissa

arbetsgivarfinansierade ersättningar utbetalas direkt av arbetsgivaren. För mindre företag kan, anför motionären, systemet kompletteras med ett utjämnings- och försäkringssystem. Den föreslagna ordningen – ett s. k. totalanställningssystem – skulle enligt motionären också kunna fungera så att arbetsgivaren debiteras avgifter i vanlig ordning med rätt till avdrag för utgivna ersättningar.

Motionen har visst samband med sjukpenningkommitténs uppdrag att pröva förutsättningarna för ett sjuklönesystem. I direktiven till utredningen framhålls att ett genomförande av ett sådant system skulle leda till en avlastning för försäkringsadministrationen. Syftet med motionen är med dessa direktiv i väsentlig del tillgodosett. Någon övergripande utredning i övrigt inom socialförsäkringssystemet i enlighet med vad som föreslagits av motionären är utskottet inte berett att förorda. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen 1223.

Motionären i motionen 1816, Knut Wachtmeister, anför att man bör pröva alla tänkbara uppslag för att stoppa den ytterst oroande utvecklingen av den ökade sjukfrånvaron. Efter mönster från en försöksverksamhet vid ett engelskt företag föreslår motionären att man skall inleda en försöksverksamhet vid t. ex. några statliga företag, innebärande att de anställda erhåller bonusbelopp i förhållande till antalet närvarodagar.

Enligt utskottets uppfattning är den av motionären föreslagna försöksverksamheten inte förenlig med de principer som ligger bakom bestämmelserna i AFL om sjukpenningförsäkringen. Utskottet avstyrker bifall till motionen 1816.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. beträffande åldersgräns för rätt till sjukpenning avslår motionen 1978/79:223,
2. beträffande sjukpenning till ålderspensionär avslår motionen 1978/79:1798,
3. beträffande egenföretagares ställning inom sjukpenningförsäkringen avslår motionen 1978/79:708,
4. beträffande ändring av sjukpenninggrundande inkomst vid arbetslöshet med anledning av motionen 1978/79:1802 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
5. beträffande sjukpenning till hemmama med anledning av motionerna 1978/79:880 och 1978/79:1799 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
6. beträffande karensdagar inom sjukpenningförsäkringen avslår motionerna 1978/79:707, 1978/79:1805 och 1978/79:1811,
7. beträffande sjukpenning vid läkarkontroller avslår motionen 1978/79:1628,
8. beträffande fosterföräldrars rätt till sjukpenning avslår motionen 1978/79:874,

9. beträffande sjukpenning vid arbetsgivarinträde avslår motionen 1978/79:1242.
10. beträffande socialförsäkringsavgiften till sjukförsäkringen avslår motionerna 1978/79:1657 och 1978/79:1809.
11. beträffande ett förenklat system för utbetalning av bidrag och ersättningar avslår motionen 1978/79:1223.
12. beträffande försöksverksamhet med bonusbelopp avslår motionen 1978/79:1816.

Stockholm den 27 mars 1979

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

Närvarande: Sven Aspling (s), Eric Carlsson (c), Per-Eric Ringaby (m), Arne Magnusson (c), Helge Karlsson (s), Britta Bergström (fp), Doris Håvik (s), Maj Pehrsson (c), Allan Åkerlind (m), Börje Nilsson (s), Gösta Andersson (c), Ralf Lindström (s), Elis Andersson (c), Lars-Åke Larsson (s) och Stig Gustafsson (s).

Reservationer

Till betänkandet har avgivits två reservationer av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind (båda m) vilka anser

1. beträffande *sjukpenning till ålderspensionär*

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Föräldraförsäkringen syftar" och slutar med "motionen 1798." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärens mening. Det förhållandet att man som ålderspensionär uppbär pension – uttaget kan f. ö. skjutas upp till 70-års månaden – bör inte påverka bedömningen härvidlag. Pensionen är en under ett ofta långt, yrkesverksamt liv intjänad inkomst som snarare bör betraktas som en uppskjuten inkomst än som en inkomstbortfallsersättning, vilket sjukpenningen utgör. Med hänsyn bl. a. till att det är önskvärt att äldre i större utsträckning förvärvsarbetar anser utskottet det obilligt att ha kvar den restriktiva och till synes inkonsekventa utförsäkringsregel som motionären anmärker på. Utskottet tillstyrker därför bifall till motionen 1798.

dels att utskottet under moment 2 bort hemställa

att riksdagen beträffande sjukpenning till ålderspensionär med bifall till motionen 1978/79:1798 antar följande såsom *reservanternas förslag* betecknade

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring**

Häri genom föreskrivs att 3 kap. 3 § lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Försäkrad, som åtnjuter hel förtidspension enligt denna lag eller åtnjuter sådan pension under månaden närmast före den, varunder han börjat åtnjuta hel ålderspension, har ej rätt till sjukpenning. För tid efter ingången av den månad, varunder försäkrad fyllt sjuttio år eller dessförinnan börjat åtnjuta hel ålderspension enligt denna lag, må sjukpenning utgå för högst etthundraåttio dagar.

Ej må försäkrad på grund av vad i 1 § andra stycket stadgas uppbara sjukpenning för tid efter den månad, varunder han fyller sextiofem år.

Reservanternas förslag

3 kap.

3 §

Försäkrad, som åtnjuter hel förtidspension enligt denna lag eller åtnjuter sådan pension under månaden närmast före den, varunder han börjat åtnjuta hel ålderspension, har ej rätt till sjukpenning. För tid efter ingången av den månad, varunder försäkrad fyllt sjuttio år eller dessförinnan börjat åtnjuta hel ålderspension enligt denna lag, må sjukpenning utgå för högst etthundraåttio dagar.

Ej må försäkrad på grund av vad i 1 § andra stycket stadgas uppbara sjukpenning för tid efter den månad, varunder han fyller sextiofem år.

Vid beräkning av antalet dagar med rätt till sjukpenning enligt första stycket anses två dagar med halv sjukpenning som en dag.

2. beträffande karensdagar inom sjukpenningförsäkringen

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Sjukpenningkommitténs främsta" och slutar med "och 1811." bort ha följande lydelse:

Utskottet förutsätter att sjukpenningkommittén är oförhindrad att utreda frågan om en karenstid inom sjukpenningförsäkringen och har för sin del svårt att inse att det med nuvarande marginalskatter och bidragseffekter föreligger risk för underkompensation vid korttidsfrånvaro annat än för de säkertligen fåtaliga fall där 20-dagarsregeln inte är till fyllest. Den sistnämnda regeln ligger naturligen i kommitténs uppdrag att utreda oavsett om frågan om längre karenstid tas upp eller ej. Det framhålls i motionerna 707 och 1805 att från karenstidsbestämmelser bör vara undantagna de fall där sjukdomen

är av sådan art att den är ofta återkommande. Under den förutsättningen delar utskottet uppfattningen att frågan om en karenstid i sjukpenningförsäkringen bör utredas av sjukpenningkommittén. Vad utskottet anfört bör med anledning av motionerna 707, 1805 och 1811 ges regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 6 bort hemställa

att riksdagen beträffande karensdagar inom sjukpenningförsäkringen med anledning av motionerna 1978/79:707, 1978/79:1805 och 1978/79:1811 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.